

УДК 811.111'34

DOI <https://doi.org/10.32782/2522-4077-2024-210-35>

СПЕЦИФІКА ПОСТАНОВКИ ЗВУКІВ АНГЛІЙСЬКОЇ МОВИ УКРАЇНСЬКИМ СТУДЕНТАМ

SPECIFIC FEATURES OF TEACHING ENGLISH PRONUNCIATION TO UKRAINIAN STUDENTS

Полякова О.В.,

orcid.org/0000-0002-8757-3412

*кандидат філологічних наук, доцент,
доцент кафедри англійської філології і перекладу
факультету лінгвістики та соціальних комунікацій
Національного авіаційного університету*

Дольник І.М.,

orcid.org/0000-0002-5537-0338

*старший викладач кафедри англійської філології і перекладу
факультету лінгвістики та соціальних комунікацій
Національного авіаційного університету*

Щербина А.В.,

orcid.org/0000-0001-7500-2324

*старший викладач кафедри англійської філології і перекладу
факультету лінгвістики та соціальних комунікацій
Національного авіаційного університету*

Маючи багаторічний досвід викладання курсу «Практична фонетика англійської мови» у ЗВО, можемо з впевненістю сказати, що постановка англійської вимови українським студентам є складним завданням для викладачів фонетики, оскільки англійська фонетика зазвичай не викладається у формі окремого уроку в українських школах, а тому українські школярі мають зазвичай мають лише базові знання про англійську фонетику, через що викладачам практичного курсу англійської фонетики ЗВО доводиться пояснювати багато специфічних моментів артикуляції англійських звуків українським студентам, щоб навчити їх правильної англійської вимови, або фактично перенавчати україномовних студентів правильної артикуляції англійських звуків з нуля. Проблематика постановки англійських звуків українським студентам обґрунтовується також тим, що англійська фонетика має свої унікальні особливості, які значно відрізняються від інших мов, зокрема української, що є головною проблемою постановки звуків україномовним студентів. Загальний підхід до постановки звуків англійської мови включає вивчення теорії фонетики, знань артикуляційних характеристик усіх англійських звуків; знань правил транскрипції, які представлені у Міжнародному фонетичному алфавіті; виконання практичних фонетичних вправ, спрямованих на постановку звуків англійської мови, фразового наголосу, різних типів інтонації та аспірації англійської мови; виконання вправ на самоконтроль, а саме аудіо запис власної дикції на диктофон чи використання функції голосового введення даних, з метою виявлення та усунення помилок у мовленні; використання мобільних додатків на постановку англійської вимови, а також прослуховання безкоштовних аудіоуроків в мережі YouTube, де навчають правилам англійської вимови. Виконання вищезначених фонетичних вправ допоможе українським студентам покращити англійську вимову і зробить мовлення більш природнім і зрозумілим для співрозмовника.

Ключові слова: фонетика, вимова, артикуляція, органи мовлення, дзеркало.

Having been teaching English Phonetics to Ukrainian students at the university for many years, we found out that teaching correct articulation of English sounds to Ukrainian students is a very difficult task, because English Phonetics is not being taught at Ukrainian schools, that is why Ukrainian students have only basic pronunciation skills in English, so Ukrainian lecturers of Practical English Phonetics at universities need to teach English pronunciations from the very beginning or even to reteach incorrect English pronunciation of the Ukrainian students. Teaching

English pronunciation to Ukrainian students is also difficult because English and Ukrainian Phonetics have lots of different features, because of what Ukrainian students use Ukrainian pronunciation while speaking English. The main principles of teaching English pronunciation to Ukrainian students are to study the theory of Phonetics; to learn the rules of articulation of each English sound; to know the generally accepted transcription rules, which are presented in the International Phonetic Alphabet; to do practical phonetic tasks, which will help to acquire perfect English pronunciation, including correct articulation of English sounds, phrasal stress, aspiration, intonation; to do the tasks for self-control, for example, to record your own pronunciation using the mobile recorder or to use the function of voice texting in order to find out possible mistakes in your own pronunciation while speaking English; to use mobile applications or to listen to different free lessons on YouTube, which teach English pronunciation. Systematic performing of the above mentioned principles of English pronunciation will improve the English pronunciation of Ukrainian students, they will make the pronunciation more natural and more similar to the pronunciation of native speakers.

Key words: phonetics, pronunciation, articulation, organs of speech, mirror.

Постановка проблеми. Постановка звуків – це процес правильної роботи активних та пасивних органів мовлення для артикуляції певного звука. Маючи багаторічний досвід викладання курсу «Практична фонетика англійської мови» у ЗВО, можемо з впевненістю сказати, що постановка англійської вимови українським студентам є складним завданням для викладачів фонетики, оскільки англійська фонетика зазвичай не викладається у формі окремого уроку в українським школах, а тому українські школярі мають зазвичай лише базові знання про англійську фонетику, через що викладачам ЗВО доводиться пояснювати багато специфічних моментів артикуляції англійських звуків українським студентам, щоб навчити їх правильної англійської вимови, або фактично перенавчати україномовних студентів правильної артикуляції англійських звуків. Проблематика постановки англійських звуків українським студентам обґрунтовується також тим, що англійська фонетика має свої унікальні особливості, які значно відрізняються від інших мов, зокрема української, що є головною проблемою постановки звуків україномовним студентам. Так, наприклад, англійській фонетиці притаманні наступні характерні особливості:

1. Різне співвідношення кількості букв і звуків: англійська мова має більше звуків (фонем) ніж літер, що часто призводить до різних варіантів читання однієї і тієї самої букви. Так, в англійській мові налічується 5 голосних букв і 20 голосних звуків, 20 приголосних букв і 24 прилосні звуки.

2. Різні типи акцентів: англійська мова має різні акценти (британський, американський, австралійський, шотландський, австралійський і т. п.), які відрізняються специфічною вимовою певних звуків, різним словесним наголосом та правилами лінкування слів у реченні, відмінним фразовим наголосом.

3. Різний словесний наголос в межах одного слова: в англійській мові наголос може змінювати значення слова. Наприклад, в слові "*present*" наголос на першому складі робить його іменником ("подарунок"), а наголос на другому складі — прикметником ("присутній").

4. Різні звуки на позначення однієї літери: деякі літери в англійській мові можуть мати декілька різних варіантів читання, залежності від їх місця в слові або від сусідніх літер. Наприклад, буква "*a*" у словах "*cat*", "*car*" і "*father*" читається по-різному.

5. Специфічні комбінації звуків: в англійській мові часто використовуються сполучення звуків, які можуть мати власні вимовні правила. Наприклад, сполучення "*th*" має два різних варіанти читання залежно його від місця розташування в слові та від сусідніх звуків: глухий /θ/ (як у слові "*think*") і голосний /ð/ (як у слові "*this*"),

6. Необхідність знань правил транскрипції: англійські слова зазвичай читаються по іншому, ніж пишуться. Наприклад, "*knight*" вимовляється як [naɪt], а не [knɪt], оскільки містить німий приголосний звук *k*.

7. Притаманні лише англійській мові звуки: для носіїв інших мов, зокрема україномовних студентів, фонетика англійської мови важка для опанування через відсутність деяких англій-

ських звуків у рідній мові. Наприклад, звук "w" відсутній в українській мові, а тому студенти часто замінюють у вимові звук англійський звук "w" звуком "v".

8. Фонетична система української та англійської мов значно відрізняються як за кількістю звуків (в українській мові 38 звуків: 6 голосних та 32 прилосних звуки; в англійській мові 44 звуки: 20 голосних та 24 приголосних звуки), так і за специфікою їх артикуляції [1, с. 60].

Аналіз останніх досліджень. Враховуючи вищезазначені специфічні риси англійської фонетики та англійської вимови, можна з впевненістю стверджувати, що англійська вимова є важкою для опанування для українських студентів. Проте проблематика постановки англійських звуків українським студентам не є популярним філологічним напрямком досліджень. Серед українських вчених, які присвятили свої наукові роботи питанню постановки англійської вимови україномовним школярам та студентам, виокремлюємо наукові роботи Задільської Г., Люшнівська Л.М., Чистіліна О.М., Козлітілін Д.О.

Мета дослідження. Зважаючи на відсутність ґрунтовних наукових робіт практичного характеру, які б розкривали проблематику постановки англійських звуків україномовним студентів, мета статті полягає в систематизації та описі практичних фонетичних вправ на постановку звуків англійської вимови українським студентів з метою полегшення роботи українських викладачів та вчителів англійської фонетики під час постановки звуків україномовним учням та студентам.

Виклад основного матеріалу дослідження. Постановка звуків є важливим аспектом для досягнення чіткої і правильної англійської вимови. Пропонуємо основні кроки і поради щодо постановки англійських звуків україномовним студентам:

1. Вивчення правил транскрипції:

1.1. Розрізнення понять «звук» / «фонема» / «алофон» для розуміння правил реалізації букв у зв'язному мовленні.

1.2. Вивчення правил Міжнародного фонетичного алфавіту (ІФА), що дозволить правильно читати англійську транскрипцію. Міжнародний фонетичний алфавіт (англ. *international phonetic alphabet, IPA*) – система знаків для запису транскрипції — фонетичне відображення особливостей творення звуків з усіх мов світу на основі латинського алфавіту. МФА розробила й координує Міжнародна фонетична асоціація. МФА вживають викладачі іноземних мов і студенти, лінгвісти, логопеди, співаки, актори, словникарі та перекладачі [2].

2. Артикуляція звуків:

2.1. Знання позицій та роботи (екскурсія / витримка / рекурсія) активних органів мовлення під час артикуляції звука (язик, верхня і нижня губи, нижня щелепа, м'яке піднебіння) для правильної артикуляції кожного англійського звука.

2.2. Розуміння позицій пасивних органів мовлення під час артикуляції звука (зуби, альвеоли, тверде піднебіння), які допомагають правильно артикулювати кожний англійський звук.

3. Виконання фонетичних вправ:

3.1. Вимова звуків в ізольованій позиції, тобто практикування правильної екскурсії, витримки і рекурсії звука. Для кожного звука важливо знати, які активні органи мовлення мають бути використані і яка їх позиція. Для цього потрібно використовувати дзеркало для контролю правильності артикуляції та аспірації. Використання дзеркала для постановки звуків важливо для корекції вимови і покращення артикуляції. Дзеркало є важливим інструментом у вивченні і вдосконаленні вимови звуків у будь-якій мові, включаючи англійську. Воно дозволяє студенту наочно бачити і контролювати артикуляційні рухи активних органів мовлення, що є критичним для досягнення чіткої і правильної англійської вимови вимови.

3.2. Вправа на розрізнення схожих звуків, наприклад, порівняти схожі за артикуляцією глухі та дзвінкі звуки /s/ і /z/, щоб відчутти і зрозуміти різницю в їхній артикуляції і звучанні.

3.3. Можна використовувати також пари слів для практикування артикуляції окремого звуку, наприклад:

ship / sheep
bat / bet
fan / van

3.4. Вправи на артикуляцію звуку, що вивчається, в межах слів, але в різній позиції (початкова, кінцева, всередині слова), наприклад:

pencil / repeat / stop
take / bottle / put
cat / basket / smoke

3.5. Вправи на артикуляцію звуку, що вивчається, на прикладі словосполучень, наприклад:

warm water
very warm
wet weather

3.6. Вправи на артикуляцію звуку, що вивчається, на прикладі речень. Наприклад, у реченні “*Sam saw six small birds in this small nest*” відбувається практикування поставки англійського звуку *s*.

3.7. **Текстові вправи:** читання текстів з великою кількістю слів, які містять звук, що вивчається, та практикувати його артикуляцію безпосередньо в контексті. Наприклад, “*three thousand three hundred and thirty three thoughts rushed through her thoughtful head*”.

3.8. **Відпрацьовувати правила лінування слів у зв’язному мовленні.** Наприклад, у речення “*We should eat less sugar*” словосполучення *less sugar* вимовляється скорочено за рахунок випадіння останньої літери *s* в першому слові *less*, оскільки друге слово у словосполученні починається з аналогічної приголосної літери *s*. Таким чином, словосполучення *less sugar* читається з одним приголосним звуком *s* на початку другого слова у словосполученні.

Часто з метою лінування слів в англійському реченні вживається приголосний звук *R*, який вимовляється навіть в британському варіанті англійської мови, наприклад: “*The door R is open*”, “*My brother R is young*”.

3.9. **Відпрацьовувати фразовий наголос у реченнях.** Фразовий наголос

– наголошення неоднакової сили, яке мають слова та мовні відрізки в межах фрази. Фразовий наголос виявляється тільки в реченні. Виступаючи компонентами речення, окремі слова дістають наголос неоднакової сили, що залежить від місця слова в реченні, кількості складів у ньому та смислового навантаження. Фразовий наголос утворює ритм англійського речення, що схожий на частоту серцебиття. Графічно фразовий наголос має представлений наступними схемами:

1 2 3 4
1 and 2 and 3 and 4
1 and a 2 and a 3 and a 4
1 and then a 2 and then a 3 and then a 4

В поданих схемах кожна цифра означає наголошене слово в англійському реченні, а всі слова, які розташовані між цифрами вважаються ненаголошеними, вони вимовляються тихіше, менш чітко, з меншою амплітудою артикуляційної роботи органів мовлення. Фразовий наголос передбачає, що цифри, тобто всі наголошені слова в реченні, вимовляються голосніше і чіткіше, з більшою амплітудою артикуляційної роботи органів мовлення; відстань між цифрами у зв’язному мовленні повинна бути однаковою з метою дотримання ритму англійського речення.

На практиці ця схема виглядає наступним чином:

1 and 2 and 3 and 4
he SOLD the HOUSE and MOVED to SPAIN

В реченні слова *sold, house, moved, Spain* – це наголошені слова у реченні, які вимовляються чітко і голосно, оскільки саме ці слова несуть головний зміст у реченні, в той час як слова *he, the, and, to* є другорядними словами у реченні, без них речення все рівно є зрозумілим читачеві/слухачеві.

3.10. Відпрацювання вправ на навчання різних типів інтонації на прикладі речень. Наприклад, висхідну інтонацію практикуємо на загальних питальних реченнях: “*Did you hear / that?*”, в той час як нисхідну інтонацію практикуємо на спеціальних питальних реченнях: “*Where did he \ go?*”

3.11. Завчати на пам’ять англійські скоромовки, наприклад:

*Whether the weather be fine,
Or whether the weather be not,
Whether the weather be cold,
Or whether the weather be hot,
we'll weather the weather,
Whatever the weather we like it or not.*

або:

*Peter Piper picked a peck of pickled peppers.
A peck of pickled peppers Peter Piper picked.
If Peter Piper picked a peck of pickled peppers,
Where's the peck of pickled peppers Peter Piper picked?*

3.12. Відтворення реальних розмовних ситуацій: під час спілкування з носіями мови або в імітаційних ситуаціях (рольові ігри, діалоги між студентами) намагайтеся вживати правильні звуки.

4. Використання аудіо матеріалів:

4.1. Прослуховування аудіо матеріалів необхідне для ознайомлення та унаслідування вимови носіїв англійської мови. Використовуйте записи звуків або аудіофайли з прикладами носіїв англійської мови, які демонструють правильну вимову англійських звуків. Повторюйте приклади за носіями мови, процес повторювання потрібно повторювати доки, доки не досягнете вимоги, схожої на вимову носія мови, який начитує приклади.

4.2. Самоконтроль, що передбачає запис власної вимови студента на диктофон та прослуховування власного запису з метою самооцінки власної вимови та виявлення помилок, а також отримання відгуку від викладача/друзів про власну вимову та наявність чи відсутність в ній фонетичних помилок.

4.3. Використання функції голосового введення запиту замість друкування тексту запиту допоможе перевірити правильність вимови. Так, за допомогою голосового вводу можна зрозуміти чи правильно вимовляє людина міжзубний звук у слові *think* чи неправильно артикулює його, заміняючи на слово *sink*.

4.4. Використання мовних додатків: в мережі інтернет існують додатки для смартфонів, які спеціалізуються на вправах для вимови, такі як “*Sounds: The Pronunciation App*” або “*Elsa Speak*”. Ці додатки допомагають практикувати правильну англійську вимову в будь який час та в будь якому місці, що дозволяє систематично займатись постановкою англійських звуків.

4.5. Використання онлайн-ресурсів і відеоуроки: використовуйте відеоуроки на YouTube від носіїв мови, професійних викладачів фонетики або відвідайте онлайн-курси з фонетики англійської мови для додаткової практики.

5. Систематичність виконання вправ:

5.1. Регулярність практичних вправ: вивчення фонетики англійської мови вимагає систематичної практики і терпіння для досягнення відчуття впевненості і майстерності. Правильна постановка звуків допомагає покращити зрозумілість мовлення. Важливо постійно відслідковувати прогрес і впевнено використовувати отримані знання в реальних ситуаціях для зміцнення навичок.

Висновки. Загальний підхід до постановки звуків англійської мови включає вивчення теорії фонетики, знань артикуляційних характеристик усіх англійських звуків; знань правил транскрипції, які представлені у Міжнародному фонетичному алфавіті; виконання практичних фонетичних вправ, спрямованих на постановку звуків англійської мови, фразового наголосу, різних типів інтонації та аспірації англійської мови; виконання вправ на самоконтроль, а саме аудіо запис власної дикції на диктофон чи використання функції голосового введення даних, з метою виявлення та усунення помилок у мовленні; використання мобільних додатків на постановку англійської вимови, а також прослуховання безкоштовних аудіоуроків в мережі YouTube, де навчають правилам англійської вимови. Виконання вищезначених фонетичних вправ допоможе українським студентам покращити англійську вимову і зробити мовлення більш природнім і зрозумілим для співрозмовника. Систематичне виконання артикуляційних вправ допоможе досягти чіткості і правильності англійської вимови україномовних студентів. Для виконання фонетичних вправ рекомендуємо на кожному практичному занятті використовувати дзеркало для того, щоб студенти бачили та наочно контролювали роботу активних органів мовлення під час артикуляції англійського звука.

Правильна постановка англійських звуків допомагає покращити чіткість і зрозумілість мовлення. Важливо постійно відслідковувати прогрес, виправляти допущені помилки, і впевнено використовувати отримані знання в реальних розмовних ситуаціях для покращення фонетичних навичок та вмінь англійської мови.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Полякова О.В. Фонетико-фонематичні вправи на постановку аспірації англійських приголосних р, t, k українським студентам. Modern methods of teaching philological disciplines in higher education institutions: proceedings of the Scientific and Pedagogical internship (Wloclawek, May 29 – July 9, 2023). Wloclawek (Poland), 2023. P. 60–65.

2. Міжнародний фонетичний алфавіт URL: https://uk.wikipedia.org/wiki/%D0%9C%D1%96%D0%B6%D0%BD%D0%B0%D1%80%D0%BE%D0%B4%D0%BD%D0%B8%D0%B9_%D1%84%D0%BE%D0%BD%D0%B5%D1%82%D0%B8%D1%87%D0%BD%D0%B8%D0%B9_%D0%B0%D0%BB-%D1%84%D0%B0%D0%B2%D1%96%D1%82 (дата звернення: 1.07.2024).